

ASPECTE ALE RELAȚIILOR ROMÂNNO-
FRANCEZE ÎNAINTE DE
PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Lect. univ. dr. Hadrian G. Gorun
Universitatea „Constantin Brâncuși” din
Târgu-Jiu

Rezumat

Relațiile dintre România și Franța au devenit foarte intense în secolul al XIX-lea, atunci când boierii pământeni obișnuiau să își trimită fiii la studii în Franța. Acești tineri vor forma mai târziu elita intelectuală și politică a României. Pe de altă parte, ei vor acționa pentru promovarea intereselor naționale românești. Se impun de asemenea menționate memoriile expediate de către Partida Națională din Valahia și Moldova, care solicitau asistență franceză în vederea modernizării și emancipării Principatelor Române.

Odată creată Antanta, diplomația franceză și-a stabilit ca obiectiv atragerea țărilor neutre și a celor care erau membre sau se aflau în sfera taberei rivale, anume Tripla Alianță.

După 1912, relațiile culturale, academice și politice au devenit mai strânse. Primarul Parisului Felix Roussel și președintele Camerei Deputaților, Paul Deschanel au vizitat Bucureștiul. Un nou suflu pentru relansarea raporturilor academice și intelectuale a fost imprimat prin fondarea Alianței Universitare Franco-Române la Paris, care a reunit laolaltă profesori și studenți din ambele țări.

Crizele balcanice din anii 1912-1913 au marcat debutul unei noi epoci în evoluția relațiilor României cu Franța. În prima jumătate a anului 1914, avem de a face cu o puternică dezvoltare a legăturilor economice, culturale, academice, politice între România și Franța. Așadar, imediat după izbucnirea Primului Război Mondial, România a procedat la apropierea de Franța, similaritatea de interese fiind foarte importantă în acest sens.

Cuvinte cheie: România, Franța, Antanta, Puterile Centrale

Relațiile româno - franceze s-au manifestat în mod pregnant în secolul al XIX -

ASPECTS OF ROMANIAN -FRENCH
RELATIONS BEFORE THE FIRST
WORLD WAR

Phd. Hadrian G. Gorun
„Constantin Brâncuși” University of Târgu-
Jiu

Abstract

The relations between Romania and France became intense in the nineteenth - century, when the local aristocrats used to send their sons to study in France. These young men will later form the intellectual and political elite of Romania. On the other hand, they will act to support the Romanian national interests. We must also mention the memoirs sent by the National Party of Wallachia and Moldavia, which requested French assistance for the modernization and emancipation of Romanian Principalities.

Immediately after the creation of Entente, French diplomacy has established as a purpose to attract the neutral countries and those which were members or were found in the sphere of the rival camp, namely the Triple Alliance.

After 1912, cultural, academic and political relations became closer. The mayor of Paris, Felix Roussel and the Chamber of Deputies president, Paul Deschanel visited Bucharest. A new breath regarding academic and intellectual relations has been given by the foundation of Franco - Romanian University Alliance in Paris, bringing together professors and students from both countries.

Balkan crisis of 1912-1913 was the beginning of a new era in the evolution of Romania's relations with France. In the first half of 1914, there was a real intensification of economic, cultural, academic, political ties between Romania and France. So, immediately before the outbreak of the First World War, Romania approached France, the similarity of the interests being very important.

Key words: Romania, France, Entente, Central Powers.

The relations between Romania and France became intense in the nineteenth -

lea, când s-a încetățenit cutuma ca boierii români să își trimită fiii la studii în Franța. Aceștia vor forma ulterior elita intelectuală și politică și în această calitate vor acționa pentru susținerea intereselor naționale românești. Merită pomenite și memoriile trimise de către partida națională din Țara Românească și din Moldova, prin care era solicitat ajutorul Franței în vederea emancipării și modernizării Principatelor dunărene.

Este de subliniat aportul consistent al împăratului Napoleon al III-lea pentru înfăptuirea unirii mici din 1859. Pe tot parcursul perioadei cuprinse între 1859 și 1866, marele om de stat a fost alături de Principatele române. [1.Iorga, 1917] Sprijinul pe care Franța l-a oferit cu generozitate României s-a bucurat de un puternic impact asupra opiniei publice românești spre sfârșitul veacului al XIX-lea și la începutul celui următor. Ea nu a ezitat să își exteriorizeze în mai multe rânduri sentimentele de simpatie și afecțiune pentru Franța, prototipul latinității apusene.

Puternica influență a culturii franceze, resimțită în principal începând cu secolul al XIX-lea a împiedicat pătrunderea și afirmarea culturii ruse în Principate. Dacă până în anii '70 ai veacului al XIX-lea, diversele raporturi cu Franța erau într-o permanentă înflorire, situația s-a schimbat din nefericire după războiul franco - prusian din 1870 - 1871. Eșecul Franței a generat izolarea diplomatică a țării, iar în virtutea politicii sale tradiționale de preservare a integrității Imperiului Otoman, nu a putut să sprijine consistent România în vremea războiului de independență din 1877 - 1878. [2.Șeicaru, 1994]. Impasul survenit în relațiile franco-române este de netăgăduit, devreme ce România a consimțit să semneze tratatul de alianță cu Puterile Centrale din 1883. Antipatia românilor față de ruși era reciprocă, iar românii, care erau mai puțin puternici, se simțeau amenințați de colosul Orientului, Imperiul țarist. O elementară prudență l-a determinat pe regele Carol I să aleagă o alianță cu Puterile Centrale căutând sub „umbrela” protectoare a acestora o

century, when the local aristocrats used to send their sons to study in France. These young men will later form the intellectual and political elite of Romania. On the other hand, they will act to support the Romanian national interests. We must also mention the memoirs sent by the National Party of Wallachia and Moldavia, which requested French assistance for the modernization and emancipation of Romanian Principalities.

It is consistently stressed the contribution of Emperor Napoleon III for the achievement of the Union between Wallachia and Moldavia in 1859. Between 1859 and 1866, the great man of state helped Romanian Principalities. The support France offered generously to Romania enjoyed high - impact on public opinion from Romania in the end of the nineteenth century and in the beginning of the next century. Romania did not hesitate to express its feelings of sympathy and affection for France, the most important country of the Western Europe.

The strong influence of French culture, felt since the nineteenth century has prevented the preeminence of the Russian culture. Until the 70's of the nineteenth century, various relationships with France have ceaselessly developed, the situation has unfortunately changed after the French - Prussian War of 1870 - 1871. The failure of France had as a consequence the diplomatic isolation of the country. Because of its traditional policy of preservation of the integrity of the Turkish Empire, France has not any longer been able to support Romania during the war of independence, in 1877 and 1878. The Deadlock occurred in French-Romanian relations is undeniable. Romania has agreed to sign the treaty of alliance with the Central Empires in 1883. The Romanian antipathy against the Russians was mutual, and Romanians, who were less strong, felt threatened by the greatest and most powerful state of the East, the Empire of tsars. An elementary prudence was the main reason for that King Carol I decided an alliance with Central Empires, searching for safety and

siguranță și o protecție de care nu se putea bucura în altă parte. [3. Cipăianu, 2000] Dacă influența politică a Franței în România era în declin incontestabil după acest reper cronologic, se constată unele progrese în plan financiar, industrial și bancar, grație diplomaților francezi acreditați la București. Totuși, ponderea capitalului francez era limitată în comparație cu cel german la începutul secolului al XX-lea. [4. Popa, 1979]

Precedentele istorice au generat puternica șubrezire a încrederii României în Imperiul țărilor, acest lucru traducându-se prin relații reci și încordate între cele două părți. Dată fiind apropierea franco-rusă, la începutul veacului al XX-lea Parisul a început să condiționeze o apropiere mai puternică de România de o oarecare ameliorare a raporturilor Bucureștiului cu Sankt - Petersburgul. [5. Vesa, 1975]

Dacă la nivel oficial, relațiile româno-franceze au traversat un moment de cumpănă la finele secolului al XIX-lea și în debutul secolului al XX-lea, situația s-a prezentat cu totul altfel la nivelul populației române, care în clipele dificile și-a manifestat solidaritatea necondiționată cu sora latină mai mare. Să ne gândim numai la reacțiile opiniei publice și ale presei din România la înfrângerea franceză din 1871. Imediat după crearea Triplei Înțelegeri (Antanta), compusă din Franța, Rusia și Anglia, diplomația franceză și-a stabilit drept deziderat câștigarea concursului țărilor neutre și al celor care făceau parte din tabăra rivală a Triplei Alianțe ori gravitau în sfera ei de influență. [6. *Ibidem*]

Noi manifestări de simpatie pentru Franța au avut loc în anii 1909-1910, când turiști francezi din Île de France au vizitat România și au avut loc mari inundații în Paris și în zonele limitrofe. [7. *Ibidem*, 1975] După 1912, apropierea a devenit tot mai pregnantă atât din punct de vedere cultural și academic, cât și politic, mărturie în sprijinul ultimei realități stând vizitele primarului Parisului, Félix Roussel și președintelui Camerei Deputaților, Paul Deschanel la București. Un suflu nou în privința relațiilor universitare și

protection. The political influence of France in Romania was undeniably in decline after this landmark date but there were some financial, industrial and banking progresses thanks to French diplomats accredited in Bucharest. However, the French capital was limited at the beginning of the twentieth century if we think of German capital.

Historical precedents have weakened Romania's trust in the Empire of Tsars. There were cold and tense relations between the two countries. France approached Russia at the beginning of the twentieth century. Paris began to ask for an improvement of the relations between the Romanian Kingdom and Russia. This was the condition of closer relations between Paris and Bucharest.

At official level, Romanian - French relations had difficult moments at the end of the nineteenth century and the beginning of the twentieth century. But the situation presented quite differently concerning the Romanian population. The Romanian people has expressed unconditional solidarity with its bigger latin sister, France. One can think only of the attitudes of public opinion and press from Romania concerning the French defeat in 1871. Immediately after the creation of Entente, an alliance composed by France, Russia and England, French diplomacy has established as a purpose to attract the neutral countries and those which were members or were found in the sphere of the rival camp, namely the Triple Alliance.

New manifestations of sympathy for France took place in the years 1909 and 1910, when French tourists from Île de France visited Romania. Then there were large floods in the region of Paris. After 1912, cultural, academic and political relations became closer. The mayor of Paris, Felix Roussel and the Chamber of Deputies president, Paul Deschanel visited Bucharest. A new breath regarding academic and intellectual relations has been given by the foundation of Franco - Romanian University Alliance in Paris, bringing together professors and students from both countries.

intelectuale a fost dat de fondarea Alianței Universitare franco-române la Paris, ea reunind laolaltă profesori și studenți din ambele țări. [8. *Ibidem*, 1975]

Franța va consimți să renunțe treptat la politica păstrării integrității Imperiului Otoman, alianța cu Rusia fiind mai de preț în ochii autorităților pariziene decât interesele economice ale statului în regiunea respectivă. Criza balcanică din 1912-1913 [9. Zbucea, 1999] a constituit începutul unei noi ere în evoluția raporturilor României cu Franța. Indiciile unei afinități și ale unui interes reciproc erau incontestabile și aduceau neliniște la Viena și Berlin, [10. Popa, 1979] alianța lor din 1883 cu Regatul român fiind serios pusă sub semnul întrebării. Cu siguranță că Franța dorea să își apropie și Bulgaria, nu doar România. Este motivul pentru care Parisul a adoptat o atitudine mai degrabă rezervată în privința diferendelor de natură teritorială existente între guvernul român și Sofia. Francezii au sfătuit autoritățile române să recurgă la moderație în problema contenciosului cu Bulgaria. În schimb, România reclama un sprijin categoric pentru susținerea revendicărilor ei teritoriale. Franța a evitat să își ia vreun angajament întrucât blocul balcanic, - care a ieșit victorios asupra otomanilor în primul conflict balcanic și a cărui membră era și Bulgaria - fusese creat sub patronajul Imperiului țarist, aliatul său. În atare condiții, statele care compuneau alianța balcanică puteau fi atrase de partea Antantei, ceea ce era ideal. Franța nu era așadar în măsură să susțină în totalitate Regatul român, deoarece ar fi riscat să împingă definitiv Bulgaria de partea dublei monarhii austro-ungare și să indispună profund Rusia. La 1 aprilie 1913, s-au deschis în capitala Imperiului Romanovilor lucrările conferinței ambasadurilor cu scopul de a găsi o soluționare divergențelor teritoriale româno-bulgare. Reprezentantul francez, Théophile Delcassé a sugerat un proiect de înțelegere care prevedea cedarea Silistrei către România. Franța intenționa să ofere satisfacție României în privința punctului principal al doleanțelor

France will give up preserving the integrity of the Turkish Empire. The alliance with Russia was more valuable than the economic interests of the state in this region. Balkan crisis of 1912-1913 was the beginning of a new era in the evolution of Romania's relations with France. The clues of affinity and mutual interests were irrefutable. That is why Vienna and Berlin were very anxious and their alliance of 1883 with the Romanian Kingdom was endangered. Certainly that France also wanted to attract Bulgaria, not only Romania. It is the reason that Paris has adopted a more reserved attitude regarding the territorial disputes between the Romanian government and Sofia. The French have advised Romanian authorities to use moderation concerning the contentious issue with Bulgaria. Instead, Romania asked for a great support of the France. French Republic had to sustain the territorial claims of Romania. France has avoided to take any commitment. The block of the Balkanic states - which came out victorious in the conflict from this zone and whose member was Bulgaria - had been created under the patronage of Czarist Empire. The latter was the ally of France. In such circumstances, the countries that composed Balkanic alliance could be attracted by the Entente side, which in fact constituted the main goal of France. So, France was not able to fully support the Romanian Kingdom, because it would be risky to push Bulgaria to the side of Austro-Hungarian monarchy and to indispose Russia. On 1 April 1913, the conference of ambassadors opened in the capital of Russian Empire. It tried to find a settlement of territorial disputes between Romanian and Bulgarian governments. The representative of France, Théophile Delcassé suggested an agreement which provided the cession of Silistra to Romania. France intended to provide satisfaction concerning Romanian wishes. But it also attempted not to bring prejudices to fundamental interests of Bulgaria. Between Romanian Kingdom and Bulgaria there was a bitter competition for

sale fără a lovi însă în interesele fundamentale ale Bulgariei. [11. Vesa, 1970] Între România și Bulgaria se va desfășura o competiție acerbă pentru dobândirea primatului în spațiul balcanic.

În pragul celui de-al doilea război balcanic, - care a opus Bulgaria foștilor săi aliați din coaliția antiotomană, anume Serbia și Grecia, - republica franceză a încercat să concilieze punctele de vedere opuse ale Bucureștiului și Sofiei. Până în clipa în care războiul nu mai putea fi evitat cu niciun preț, Franța a recomandat României o poziție de strictă neutralitate. [12. *Idem*, 1975]. Intervenția României de partea uneia dintre cele două părți ar fi putut compromite blocul balcanic. Ulterior însă ministrul plenipotențiar al Franței la București va stăruii pentru o intervenție a României de partea Serbiei. Ținând cont că Bulgaria era o protejată a imperiului dualist, alianța României cu Serbia în cel de-al doilea conflict balcanic ar fi reprezentat desigur echivalentul unui afront la adresa dublei monarhii. Presa franceză a salutat decretarea mobilizării de către autoritățile române, iar pacea încheiată la București la 10 august 1913 s-a bucurat de girul Franței, în vreme ce Alexandru Emil Lahovari, reprezentantul diplomatic al României la Paris a insistat pe lângă cabinetele marilor puteri pentru respectarea întocmai a literei tratatului. [13. *Ibidem*; Maciu, 1976]

România a devenit după 10 august 1913 cea mai importantă putere din zona balcanică, Franța susținând politica României chiar în detrimentul unor puncte de vedere ruse. Putem afirma fără a ne hazarda că al doilea război balcanic a generat momentul de cotitură al reorientării politicii externe a României dinspre Germania către Franța. Aceasta din urmă s-a străduit să înlăture disensiunile care marcau încă raporturile româno-ruse. La rugămințile franceze, rușii au abandonat ideea revizuirii păcii de la București din vara anului 1913. [14. Oprescu, 1983] Între București și Sofia vor exista însă fricțiuni permanente din pricina clauzelor teritoriale ale tratatului care atribuia Cadrilaterul României.

the preeminence in the Balkanic zone.

On the eve of the second Balkanic war - a confrontation between opposed Bulgaria and its former allies, namely Serbia and Greece - the French Republic has tried to reconcile opposing points of view of Bucharest and Sofia. At the beginning, France has recommended to Romanian authorities a position of strict neutrality. Romania's intervention by the side of one of the two belligerents could compromise the Balkanic block. Subsequently, however, the plenipotentiary minister of France in Bucharest will insist on the intervention of the Romanians in favour of Serbia. Taking into account that Bulgaria enjoyed the protection of the Double Monarchy, Romania's alliance with Serbia during the Second Balkanic conflict could represent an offence for Austria - Hungary. French press welcomed the Romanian military intervention and the peace concluded at Bucharest on 10 August 1913. This treaty of peace enjoyed the approval of France. Alexandru Emil Lahovari, Romania's diplomatic representative in Paris insisted on the observance of the treaty by the Great powers.

Romania has become after 10 August 1913 the most important power in the Balkan area, France supporting Romanian policy even against a few Russian points of view. The Second Balkanic War generated the reorientation of Romanian foreign policy. Romania approached French Republic and this was an undeniable fact. France strived to improve Russian - Romanian relations. Taking into account the French insistences, Russians have abandoned the idea of revising the peace from Bucharest of 1913. But there were permanent frictions between Bucharest and Sofia because of territorial clauses of the treaty which had given Cadrilater (namely the Southern Dobrogea), to Romania.

Since 1914, the year of the outbreak of World War I, the relations between France and Romania have become closer and closer. Not incidentally, on 17 January 1914, the diplomatic representative of France in

Începând cu 1914, anul izbucnirii primului război mondial, avem de-a face cu o strângere a relațiilor României cu Franța. Nu întâmplător, la 17 ianuarie 1914, reprezentantul diplomatic al Franței la București, Jean - Camille Blondel sesiza că toți membrii noului guvern liberal al regatului, cu excepția ministrului de finanțe Emil Costinescu, studiaseră în Franța, motiv pentru care existau speranțe întemeiate pentru contacte mai strânse și mai fructuoase. Noul cabinet îl avea în frunte pe Ion I. C. Brătianu. Deosebit de important era faptul că noul ministru al afacerilor externe, Emanoil Porumbaru era animat de cele mai bune sentimente filofranceze. [15. *Idem*, 1989] La începutul anului 1914, România a devenit o miză importantă în competiția dintre cele două blocuri politico-militare adverse, Antanta și Puterile Centrale pentru atragerea țărilor din sud-estul european. [16. Vesa, 1971]

În prima jumătate a anului 1914, a avut loc o evidentă relansare a relațiilor economice, culturale, academice, dar și politice ale României cu Franța. Relevante în acest sens sunt cuvintele președintelui Consiliului de miniștri al Franței, Gaston Doumergue: „Eu știu că românii ne iubesc și noi nu cerem mai mult decât de a ne apropia unii de alții. Eu nu văd de ce nu va fi posibil de a strânge relațiile, dându-le un caracter politic.” Pe de altă parte, Franța nu trebuia să lase România izolată pentru a nu redeveni vulnerabilă în calea unor noi asalturi diplomatice ale Puterilor Centrale. Regatul român trebuia să fie sigur de ajutorul francez și țarist pentru perpetuarea echilibrului balcanic. [17. Iordache, 1971]

Vizita pe care țarul Nicolae al II-lea a întreprins-o la Constanța la 14 iunie 1914, cu puțin timp înainte de declanșarea primului război mondial, a consfințit un pas semnificativ pe drumul apropierei româno-ruse, un rol important revenind în acest sens diplomației franceze, care socotea reconcilierea româno-rusă o condiție esențială a eventualei ralierei a României la tabăra Triplei Înțelegeri. Vizita a produs o impresie favorabilă în rândul cercurilor

Bucharest, Jean - Camille Blondel realized that all members of the new liberal government of the Romanian Kingdom, excepting the Minister of Finance Emil Costinescu, had studied in French universities. Ion I. C. Brătianu was prime - minister of the new Romanian cabinet. Particularly important was the fact that the new minister of the Foreign Affairs, Emanoil Porumbaru was a friend of French Republic. In early 1914, Romania has become an important stake in the competition between the two great alliances, the Entente and Central Empires.

In the first half of 1914, there was a real intensification of economic, cultural, academic, political ties between Romania and France. The words of President of the Council of Ministers of France, Gaston Doumergue are relevant: "I know that Romanians love us and we ask only to become closer to each other. I do not see why we will not be able to intensify relations, giving them a political character." On the other hand, France had not to leave Romania isolated, to become vulnerable to new diplomatic assaults of the Central Empires. Romanian Kingdom had to be sure of the French and Czarist aid for the perpetuation of Balkanic stability..

The visit of the tsar Nicholas II which has taken place in Constanța on 14 June 1914, only one month before the First World War, has been a significant step to the improvement of the Romanian - Russian reports. The French diplomacy had an important role. It considered reconciliation between the two states an essential precondition to any Romanian adhesion to the camp of Entente. The political circles from Paris saluted this visit. So, immediately before the outbreak of the First World War, Romania approached France, and the same time it was far from its former ally, the block of Triple Alliance. The next two years of armed neutrality brought the inevitable - Romania's entry into the war alongside the Entente. The words of Gaston Doumergue

politice de la Paris.[18. *Ibidem*] Prin urmare, în preajma izbucnirii primului război mondial România era serios îndepărtată de aliatul ei formal, blocul Triplei Alianțe. Vor urma 2 ani de neutralitate armată, care la capătul lor au adus inevitabilul – intrarea României în război alături de Antanta. Cuvintele lui Gaston Doumergue merită consemnate în acest context: „România este aproape de inima noastră: ea are întreaga noastră simpatie. Dar este bine ca toți să afle că interesele noastre se conjugă cu ale sale [...] Este desigur o identitate de sentimente, de cultură, de aspirații care au dus ca România să se pronunțe în favoarea Antantei”. [18. Popa, 1969]

Bibliografie

Cipăianu, George “Dilemmes, options et risques dans les relations internationales de la Roumanie pendant la Première Guerre Mondiale”, in *La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne*, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presses Universitaires de Cluj, Cluj - Napoca, 2000

Iordache, Anastasie „Începutul reorientării politicii externe românești înaintea izbucnirii primului război mondial”, in *Revista română de studii internaționale*, V, nr. 3 (13), 1971

Iorga, Nicolae, *Relations des Roumains avec les Alliés*, Jassy, 1917

Maciu, Vasile, “La Roumanie et la politique des grandes puissances à la veille de la Première Guerre Mondiale (octobre 1912 - août 1914)”, in *Revue Roumaine d' Histoire*, 1976, XV, nr. 4

Oprescu, Paul „Problema națională în politica externă a României din preajma primului război mondial”, in *Revista de*

deserve stressed in this context: "Romania is close to our hearts: she has our sympathy. But all have to know that we have the same interests. [...] It is certainly an identity of the feelings, of the cultures, of the aspirations which led Romania to make the decision in favour of Entente".

Bibliography

Cipăianu, George “Dilemmes, options et risques dans les relations internationales de la Roumanie pendant la Première Guerre Mondiale”, in *La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne*, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presses Universitaires de Cluj, Cluj - Napoca, 2000

Iordache, Anastasie „Începutul reorientării politicii externe românești înaintea izbucnirii primului război mondial”, in *Revista română de studii internaționale*, V, nr. 3 (13), 1971

Iorga, Nicolae, *Relations des Roumains avec les Alliés*, Jassy, 1917

Maciu, Vasile, “La Roumanie et la politique des grandes puissances à la veille de la Première Guerre Mondiale (octobre 1912 - août 1914)”, in *Revue Roumaine d' Histoire*, 1976, XV, nr. 4

Oprescu, Paul „Problema națională în politica externă a României din preajma primului război mondial”, in *Revista de istorie*, 1983, XXXVI, nr. 11

Oprescu, Paul, “Pourquoi la Roumanie est entrée dans la Première Guerre Mondiale”, in *Revue Roumaine d' Histoire*,

istorie, 1983, XXXVI, nr. 11

Oprescu, Paul, "Pourquoi la Roumanie est entrée dans la Première Guerre Mondiale", in *Revue Roumaine d'Histoire*, 1989, nr. 3

Popa, Mircea, "Contributions concernant les relations franco - roumains entre 1900 et 1914", in *Revue Roumaine d'Histoire*, 1979, XVIII, nr. 3

Popa, Mircea, „Contribuții privind relațiile româno - franceze în anul 1914”, in *Analele Universității București*, 1969, XVIII, nr. 2

Șeicaru, Pamfil *România în Marele Război*, Editura Eminescu, București, 1994

Vesa, Vasile, „Din activitatea diplomatică a Antantei și a Puterilor Centrale în România în cursul anului 1914”, in *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Historia*, 1971, fasc. 1, nr. XVI

Vesa, Vasile „Relațiile politice româno-franceze în perioada 1910-1914 în lumina corespondenței diplomatice franceze”, in *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Historia*, 1970, fasc. 2, nr. XV

Idem, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900-1916)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975

Zbucea, Gheorghe *România și războaiele balcanice (1912-1913)*, Editura Albatros, București, 1999.

1989, nr. 3

Popa, Mircea, "Contributions concernant les relations franco - roumains entre 1900 et 1914", in *Revue Roumaine d'Histoire*, 1979, XVIII, nr. 3

Popa, Mircea, „Contribuții privind relațiile româno - franceze în anul 1914”, in *Analele Universității București*, 1969, XVIII, nr. 2

Șeicaru, Pamfil *România în Marele Război*, Editura Eminescu, București, 1994

Vesa, Vasile, „Din activitatea diplomatică a Antantei și a Puterilor Centrale în România în cursul anului 1914”, in *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Historia*, 1971, fasc. 1, nr. XVI

Vesa, Vasile „Relațiile politice româno-franceze în perioada 1910-1914 în lumina corespondenței diplomatice franceze”, in *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Historia*, 1970, fasc. 2, nr. XV

Idem, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900-1916)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975

Zbucea, Gheorghe *România și războaiele balcanice (1912-1913)*, Editura Albatros, București, 1999.